

**Vilniaus
universiteto
leidykla**

Lietuvos istorijos studijos

ISSN 1392-0448
eISSN 1648-9101

VILNIUS UNIVERSITY

Scholarly Journal

Studies of Lithuania's History

2024

Vol. 54

Published since 1992

Vilnius University Press
Vilnius, 2024

ISSN 1392-0448
eISSN 1648-9101

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Mokslo žurnalas

Lietuvos istorijos studijos

2024

54 tomas

Leidžiamas nuo 1992 metų

Vilniaus universiteto leidykla

Vilnius, 2024

The journal is published twice a year

Editorial Board

Editor-in-Chief

Prof. dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilnius University (History 05 H)

Executive Secretary

Doc. dr. *Tomas Vaiseta* Vilnius University (History 05 H)

Editors:

Prof. dr. *Zenonas Butkus* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Borys Čerkas* The National Academy of Sciences of Ukraine,
Institute of History of Ukraine (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Bogusław Dybaś* Nicolaus Copernicus University, Toruń / Scientific Centre
of the Polish Academy of Sciences in Vienna (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Sven Ekdahl* Göteborg University (History 05 H)
Prof. dr. *Robert Frost* University of Aberdeen, United Kingdom (History 05 H)
Prof. dr. *Arūnas Streikus* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Magnus Ilmjärv* Tallinn University (History 05 H)
Dr. *Neringa Klumbytė* Miami University, United States of America (Philosophy 01 H)
Prof. dr. *Mathias Niendorf* Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Zenonas Norkus* Vilnius University (Sociology 05 S)
Prof. dr. *Rimvydas Petrauskas* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Darius Staliūnas* Lithuanian Institute of History (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Rafał Witkowski* Adam Mickiewicz University in Poznań (History 05 H)

Address:

Vilnius University Faculty of History
7 Universiteto St., LT-01513 Vilnius, Lithuania
E-mail: istorijos.studijos@gmail.com
<http://www.journals.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos>

The articles were reviewed by two experts

Included in:

BASE, CEEOL, CNKI, CORE, Dimensions, DOAJ Seal, EBSCO,
Google Scholar (h5-index 3; g5-index 4), HEAL link (Hellenic Academic Libraries Link),
JournalTOCs, Lituania, QOAM, ROAD, ScienceGate, ScienceOpen,
Scilit, Sherpa Romeo, Scopus

This publication was funded by the Lithuanian Science Council according to Project No. S-LIP-22-2
of the National Lithuanian Studies and Dissemination Program 2016–2024

Copyright © 2024 Authors. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Žurnalas leidžiamas du kartus per metus, Priedas – kas antri metai

Redaktorių kolegija

Vyriausiasis redaktorius

Prof. dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Atsakingasis sekretorius

Doc. dr. *Tomas Vaiseta* Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Nariai:

Prof. dr. *Zenonas Butkus*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Borys Čerkas*

Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos
Ukrainos istorijos institutas (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Bogusław Dybaś*

Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas / Lenkijos mokslų
akademijos tyrimų centras Vienoje (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Sven Ekdahl*

Geteborgo universitetas, Švedija (Istorija 05 H)

Prof. dr. *Robert Frost*

Aberdyno universitetas, Jungtinė Karalystė (Istorija 05 H)

Prof. dr. *Arūnas Streikus*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Magnus Ilmjärv*

Talino universitetas, Estija (Istorija 05 H)

Dr. *Neringa Klumbytė*

Majamio universitetas, Jungtinės Amerikos Valstijos (Filosofija 01 H)

Prof. dr. *Mathias Niendorf*

Greifsvaldo Ernsto Moritzo Arndto universitetas, Vokietija (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Zenonas Norkus*

Vilniaus universitetas (Sociologija 05 S)

Prof. dr. *Rimvydas Petrauskas*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Darius Staliūnas*

Lietuvos istorijos institutas (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Rafał Witkowski*

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija (Istorija 05 H)

Redakcijos adresas:

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

Universiteto g. 7, LT-01513 Vilnius, Lithuania

El. paštas: istorijos.studijos@gmail.com

<http://www.zurnalai.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos>

Straipsniai vertinti dviejų recenzentų

Indeksuojamas:

BASE, CEEOL, CNKI, CORE, Dimensions, DOAJ Seal, EBSCO,

Google Scholar (h5-index 3; g5-index 4), HEAL link (Hellenic Academic Libraries Link),

JournalTOCs, Lituania, QOAM, ROAD, ScienceGate, ScienceOpen,

Scilit, Sherpa Romeo, Scopus

Leidybą pagal Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programos projektą Nr. S-LIP-22-2 finansavo Lietuvos mokslo taryba

Autorių teisės © 2024 Autoriai. Publikavo Vilniaus universiteto leidykla.

Tai yra atvirosios prieigos žurnalas. Žurnalas platinamas vadovaujantis Kūrybinių bendrijų licencija Priskyrimas, kuri leidžia laisvai ir neribotai naudoti, kaip mano esant reikalinga, be kita ko, kopijuoti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais nurodant informacijos šaltinį ir autorių.

Turinys

STRAIPSNIAI

- Karolis Čižauskas*. Kilmingumo sampratos trajektorijos XVI amžiaus Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: kilmė ir dorybė 8
- Juozapas Paškauskas*. Laisvalaikis ir komercinių pramogų atsiradimas XIX amžiaus Vilniuje: Ivano Šumano vaidmuo modernėjančiame mieste 25
- Julijana Andriejauskienė*. „Kalbų ginčas“ tarpukario Kaune: hebrajistai prieš jidišistus 42
- Vilius Šimkus*. Lietuvos verslo elito įmonių aplinka, kilmė ir kaita 1995–2004 metais 58
- Ieva Šimanauskaitė*. Privalomosios karo tarnybos sovietinėje armijoje vertės klausimas tarnavusiųjų (1967–1990) požiūriu 80

IN MEMORIAM

- Irena Valikonytė*. In memoriam Stanislovas Pamerneckis (1948 09 24–2024 10 02) 99

KLASIKA

- Tomas Hussarzewskis*. Vieša kalba, pasakyta 1783 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojoje mokykloje, pradedant viešas visuotinės istorijos paskaitas 101

RECENZIJOS

- Eugenijus Saviščevas*. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės istorijos kolona 105

APIE DISERTACIJŲ GYNUMĄ VILNIAUS UNIVERSITETO ISTORIJOS FAKULTETE

- Saulė Valiūnaitė*. Kelionės dokumentus ir sakytinės istorijos pasakojimus išardžius (apie Dovilės Čypaitės-Gilės disertaciją „Žydų (e)migracija iš Lietuvos 1918–1940 metais: proceso rekonstrukcija“ ir jos gynimą) 108
- Aistis Kitovas*. Doktorantūros ekspresas pasiekė galutinę stotelę (apie Adomo Žirlio disertaciją „Pirmosios Lietuvos Respublikos sausumos susisiekimo sistema: vizija, lūkesčiai ir galimybės“ ir jos gynimą) 112
- Simona Aleksynaitė*. Bandymas sugaudyti šešėlius (apie Dariaus Indrišonio disertaciją „Nelegalios ekonominės praktikos Lietuvos SSR (1940–1953 m.)“ ir jos gynimą) 117

Contents

ARTICLES

- Karolis Čižauskas*. Notions of Nobility in the 16th Century Grand Duchy of Lithuania: Lineage and Virtue 8
- Juozapas Paškauskas*. Urban Leisure and the Rise of Commercial Entertainment in 19th-Century Vilnius: The Role of Ivan Shuman in a Modernizing City 25
- Julijana Andriejauskienė*. ‘Language Debates’ in Interwar Kaunas: Hebraists vs. Yiddishists 42
- Vilius Šimkus*. Background, Origins and Changes of the Lithuanian Business Elite Companies 1995–2004 58
- Ieva Šimanauskaitė*. The Value of Compulsory Military Service in the Soviet Army (1967–1990) from the Conscripts’ Perspective 80

IN MEMORIAM

- Irena Valikonytė*. In memoriam Stanislovas Pamerneckis (1948 09 24–2024 10 02) 99

CLASSICS

- Tomas Hussarzewskis*. Public Speech Delivered in 1783 at the Grand Duchy of Lithuania High School at the Beginning of the Public Lectures on General History 101

REVIEWS

- Eugenijus Saviščevas*. GDL Legal History Column 105

ON THESES DEFENDED AT THE FACULTY OF HISTORY OF VILNIUS UNIVERSITY

- Saulė Valiūnaitė*. After the Investigation of Travel Documents and Oral Histories (on Dovilė Čypaitė-Gilė’s Thesis „Jewish (E)migration from Lithuania 1918–1940. Reconstruction of the Process“) 108
- Aistis Kitovas*. The Doctoral Express reaches Its Final Stop (on Adomas Žirlys’ Thesis „Land Transport System of the First Republic of Lithuania: Vision, Expectations and Opportunities“) 112
- Simona Aleksynaitė*. Attempting to catch the Shadows (on Darius Indrišionis’ Thesis „Illegal Economical Practices in Lithuanian SSR (1940–1953)“) 117